

KÜR ŞAD İHTİLÂLİ

Teoman Yabgu'nun Kuzey Asya'da Büyük Türk Hakanlığını kurduğu yıldan, Milat'tan önce 220 yılından, 854 yıl geçmişti. Milâd'ın 634. yılında Büyük Türk Hakanlığı, mühim bir kriz devresine girmişti. Bu çağda, Büyük Türk Hakanlığının başında Göktürk hanedanı bulunuyordu. Türklerin en büyük ve an'anevî düşmanı, Çin imparatorluğu idi. Göktürk hanedanından gelen 10. Büyük Türk Hakanı Çuluk Kağanı Çinliler, bir Çin prensesi olan eşi İçing Hatun eliyle zehirletmişlerdi. 621 de zehirlenerek ölen Çuluk Kağan'ın yerine kardeşi Kara Kağan geçti ve İçing Hatun'la, yani dul yengesiyle evlendi. Kara Kağan, zayıf bir şahsiyetti. Çinli eşinin entrikalarıyla büsbütün yanlış hareketler yapmaya başladı. Üst üste gelen soğuklar ve kıtlık yılları da Türk illerinde büyük zararlar meydana getirdi. Bu durumdan faydalan Çinliler kuzeye Türk ülkelerine büyük bir ordu gönderdiler. Kara Kağan yenildi. 100.000 Türkle beraber Çinlilere esir oldu. 4 yıl Çin'de yaşadı. Kederinden öldü.

Çinliler, Kara Kağan'ın yerine Doğu Göktürk prenslerinden Sirba Kağan'ı Türk imparatoru ilân ettiler. Sirba Kağan, bir kukladan ibaretti. Hayatı 9 yüzyıla yaklaşan Türk devletinin, Çin'e tâbi olduğunu kabul etmek mecburiyetinde kaldı. Yüzyıllarca Çin'in ve bütün Asya'nın efendisi olan Türkler, bu utandırıcı boyunduruktan silkinmek için fırsat gözlüyor, kendilerine bir lider arıyorlardı. Bu lider, ortaya çıkmakta gecikmedi. Bu kahraman, Çuluk Kağan'ın küçük oğlu,

İçing Hatun'un üvey oğlu ve Kara Kağan'ın yeğeni, genç bir Türk imparatorluk prensiydi. Adı Kür Şad'dı. 40 kişilik bir ihtilâl komitesi kuruldu ve Kür Şad'ı, çeşitli meziyetlerinden ötürü komitenin başbuğu seçti. Çinlileri Türk yurdundan kovmak ve Çin'de esir yaşayan Türkleri kurtarmayı amaç edinen bu ihtilâl komitesi basan kazanırsa, Kür Şad hakan olmayacak ve siyasetten çekilecek#. Zira ihtilâlin tamamen millî bir gaye ile yapıldığından, hiç bir Türk'ün gönlüne şüphe düşmemesi lâzımdı. Kür Şad'ın imparator olmak gayesiyle başa geçtiği söylenmemeliydi. Nitekim önce komite üyelerinden birkaçı, Kür Şad'ın müstakbel hakan olarak hakan olarak ilân edilmesini teklif etmiş, fakat bu teklif, Kür Şad tarafından kesinlikle reddedilmişti. Bunun üzerine, ihtilâl başarıya ulaşırsa, Kür Şad'ın ağabeyinin oğlu, yani yeğenin hakan yapılması kararlaştırıldı.

Bu sıralarda Çin'de 18. imparatorluk hanedanı olan Tanglar'dan 2. imparator Li Şih-min hüküm sürüyordu. Li Şih-min 40 yaşında ve 13 yıldan beri tahtta idi. Çin, 50 milyon nüfusuyla dünyanın en kalabalık devletiydi. Kuzey Çin'de boyunduruk altında yaşayan yüz binlerce Türk, her an yok edilmek tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Türk ihtilâl komitesinin planı şöyleydi: İmparator Li Şih-min esir edilecek, Türk illerine kaçırılacak, sonra Çin sarayında esir bulunan Türk ileri gelenleri ve Çin boyunduruğundaki Türk toprakları ile değiştirilecekti. İhtilâl başarıya ulaşır ulaşmaz, yani Çin İmparatoru ele

geçirilir geçirilmez, bütün Türkler ayaklanacaklar, rastladıkları Çinli'yi öldürüp istiklâl kazanacaklardı.

Çin İmparatoru'nun her gece kılık değiştirerek başkenti Çangan şehrinde dolaştığı, Türkler tarafından haber alınmıştı. Bir sokak baskınıyla İmparator'un esir edilmesi, oldukça kolaydı. Ancak bu işin yapılması kararlaştırılan gece, aksi bir tesadüfle, büyük bir fırtına patlak verdi. İmparator sarayından çıkmadı. Kür Şad, gecikilirse ihtilâlin duyulacağından ve Türklerin kılıçtan geçirilmesinden korktu. Akıl almaz bir cesaretle, imparatorluk sarayını basıp imparatoru silâh kuvvetiyle ele geçirmek kararını verdi. Arkadaşlarının, Çinlerle kıyas kabul etmez derecede iyi silâh kullanmalarına güveniyordu.

Gerçekten o gece 40 Türk asilzadesi, Çin imparatorluk sarayını bastı. Pek kanlı bir vuruşma oldu. Yüzlerce Çinli muhafız, 40 Türk'ün keskin nişancılığı ve vuruş mahareti karşısında can verdi. Türk okları ve kılıçları, yıldırımlar gibi yağıyor ve değdiği yerden sütunlar hâlinde kan boşanıyordu. Ancak Çin İmparatorunun hassa kuvvetleri, yerden mantar bitercesine çoğalıyor, bir ölü muhafızın yerini on kişi alıyordu, öyle bir an geldi ki, Kür Şad, İmparatorun ele geçirilmesine imkân olmadığını anladı. Sarayı terk etmek emrini verdi. Ancak yaya olarak kaçmaya kalkışmak delilikti. Mutlaka binecek at bulmak icap ediyordu. Sarayı basan Türkler, sokaklarda göze çarpmamak için atsız gelmişlerdi. Tek yol, sarayın has ahırını basıp at ele geçirmektir, öyle yapıldı. İmparatorun has ahırına giren Kür Şad ve 39 arkadaşı, seyisleri öldürdüler. Buldukları atlara atladılar. Bütün muhafız duvarlarını parçalayarak saraydan çıkıp gittiler. Şehir surlarının bir kapısını zorlayıp Çin başkentinden de çıktılar. Ancak arkalarından bütün bir Çin ordusu geliyordu. Vey ırmağı kıyısına gelince, amansız takip, korkunç bir vuruşma hâlini aldı. Irmağa varan Kür Şad ve 39 yoldaşı, suyu geçemedi. Çinliler tarafından durduruldular. Birkaç yüz Çin askeri, Türk oklarıyla vurulup düştü. Fakat 40 Türk de artık değil dögüşecek, yay çekip kılıç savuracak takat kalmamıştı. Göz yaşartıcı, pek haşmetli bir kahramanlık sahnesi içinde, güneşin ışınları karanlığın perdesini yırtmaya başladığı anlarda Kür Şad ve 39 arkadaşı, canlarını mümkün olduğu kadar pahalıya satmak için, son gayretlerini harcadılar. Her dakika bir Türk, Vey ırmağının san toprakları üzerine seriliyordu. Bir an için çevresine bakmak fırsatı bulan ve vücudunda düşman silâhı değmemiş yer kalmayan Kür Şad, kendisinden başka kılıç sallayan kimse göremedi. Arkadaşlarının hepsi ölmüştü. Son kılıcını savurdu. Şanlı atalarını, Teoman'ı, Oğuz Han'ı, Bumin ve İstemi Kağanları hatırladı. Gözlerini yumdu ve 39 arkadaşının vefalı göğüslerine doğru düştü.

İhtilâl başarısız oldu diye Çin boyunduruğundaki Türkler sinmedi. Bütün Türk illerinde, hiç bir kuvvet tarafından karşı konulmasına imkân olmayan bir istiklâl rüzgârı esti. 639 yılının karanlık ve fırtınalı bir gecesinde 40 Türkün hayalden dahi geçirilemeyen baskını, Çinlileri

kalplerinin derinliklerine kadar titretti. Türkler, Kür Şad'ın kardeşleri ve yeğenleri, pek şanlı Göktürk hanedanından yeni başbuğlar buldular. İstiklâl ülküsü, yeniden taşmak, bütün Çin'i basmak, yine Asya'nın efendisi olmak derecesinde coştı.

Kaynak: Yılmaz Öztuna, Türk Tarihinden Yapraklar, MEB, İstanbul, 1989. S. 18-22